

7. Операции ООН по поддержанию мира [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org/ru/peacekeeping/about/dpko>;

8. Департамент публічної інформації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org/ru/hq/dpi>.

МІЖНАРОДНІ РЕГІОНАЛЬНІ ПРАВООХОРОННІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Войціховський Андрій Васильович,
професор кафедри конституційного та міжнародного права,
факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби
з кіберзлочинністю та торгівлею людьми
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
e-mail: voitsihovsky@gmail.com

Ключові слова: регіональне співробітництво у боротьбі зі злочинністю, регіональна міжнародна правоохоронна організація, Європол, Євроюст, Америпол.

В сучасних умовах міжнародне співтовариство виробило і активно застосовує великий арсенал спільних заходів для боротьби зі злочинністю. Взаємодія у боротьбі зі злочинністю здійснюється державами як безпосередньо, так і в рамках створюваних ними міжнародних правоохоронних організацій. Найбільш відомою із існуючих міжнародних правоохоронних організацій є Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), яка охоплює своєю діяльністю більшість країн світу.

Разом з тим, останнім часом дуже активно розробляються концепції регіонального співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Результатом реалізації таких розробок стало, зокрема, створення Європейського поліцейського офісу (Європол), Європейської організації правосуддя (Євроюст), Американського поліцейського співтовариства (Америпол), які наділені широкими повноваженнями у галузі міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю.

Необхідно відзначити, що до середини 1990-х рр. Інтерпол був єдиною міжнародною організацією у галузі співробітництва між правоохоронними органами різних країн. Процеси глобалізації, зростаюча регіональна економічна та політична інтеграція стали супроводжуватися поглибленням злочинної інтеграції в окремих регіонах земної кулі. У цих умовах Інтерпол, що володіє унікальними можливостями, виявився здатним зосередити свої зусилля лише на

глобальному рівні, а проблеми, у вирішенні яких зацікавлені переважно окремі регіони світу, часом з об'єктивних причин не потрапляють у поле його діяльності. Розуміння цієї обставини зумовило нову тенденцію розвитку міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю – створення регіональної організаційної системи такого співробітництва.

Протягом двох останніх десятиліть у рамках низки регіональних інтеграційних утворень вжито заходів щодо створення регіональних організацій зі співробітництва між правоохоронними органами, наділених більш широкою порівняно з Інтерполом компетенцією для участі в міжнародному співробітництві у сфері протидії злочинності.

Першою з них стала одна з установ ЄС – Європейське поліцейське відомство – Європол (Europol), що було засновано Конвенцією про створення Європолу від 1995 р. Відомство було створено як спеціалізований орган ЄС, що координує оперативно-розшукові дії поліцейських служб та інших компетентних органів держав-членів, збір, аналіз і обмін інформацією про злочини та осіб, причетних до їх вчинення. Рішенням Ради ЄС від 2009 р. про заснування Європейського поліцейського офісу (Європол) зазначена Конвенція була скасована і *de jure* заново було визначено правові засади діяльності цієї установи, яка *de facto* вже існувала. При цьому Європол, поряд із «традиційним» інформаційним забезпеченням міжнародного співробітництва, наділений компетенцією з координації роботи правоохоронних органів (створення спільних слідчих груп, що можуть охоплювати оперативно-розшукову діяльність і процесуальні дії в рамках кримінального переслідування).

Особливості кримінального переслідування більшості європейських країн, для якого характерна відсутність досудових стадій попереднього слідства, а поліцейські розслідування жорстко обмежуються судовим контролем, зажадали створення ще однієї структури – Європейської організації правосуддя (Євроюст) (Eurojust), яка була заснована Рішенням Ради ЄС про заснування Євроюсту з метою посилення боротьби проти тяжких злочинів від 2002 р.

У ході розслідувань та інших заходів кримінального переслідування за тяжкими злочинами, які зачіпають інтереси двох і більше держав-членів, перед Євроюстом висуваються такі завдання, як розвивати і покращувати координацію між компетентними органами держав-членів щодо дій з кримінального переслідування, а також підтримувати іншими способами зусилля компетентних органів держав-членів з метою підвищення ефективності вжитих ними розслідувань і заходів по кримінальному переслідуванню.

Здійснюючи свою діяльність Євроюст компетентний: а) клопотати перед відповідними органами держав-членів про те, щоб вони розглянули можливість проведення наступних заходів: розпочати розслідування за фактами вчинення

конкретних діянь; визнати, що з числа держав-членів одне з них здатне провести об'єктивне розслідування за фактами вчинення конкретних діянь; скоординувати дії, здійснювані компетентними органами держав-членів; створити спільні слідчі групи на підставі міжнародних договорів; б) забезпечувати взаємне інформування компетентних органів держав-членів про відомі йому розслідування та заходи кримінального переслідування; в) взаємодіяти з Європейською судовою мережею; г) проводити спеціальне розслідування; д) приймати будь-які інші заходи з розслідування.

Необхідно відзначити, що саме співпраця по лінії Європолу та Євроюсту дозволило за відносно короткий проміжок часу впровадити в практику роботи правоохоронних органів і судів країн-членів ЄС виключно важливі механізми міжнародного співробітництва кримінально-процесуального характеру, а саме:

- Європейський ордер на арешт, покликаний замінити собою застосовувану раніше традиційну процедуру видачі (екстрадиції);

- Спільні розслідування та спільні слідчі групи на основі Конвенції про взаємну правову допомогу у кримінальних справах між державами-членами ЄС від 2000 р. і Рамкового рішення Ради ЄС 2002/465/JHA від 2002 р. про спільні слідчі групи;

- Європейський ордер на арешт майна або доказів, використання якого введено в практику Рамковим рішенням Ради ЄС 2003/577/JHA від 2003 р. про виконання ордерів на арешт майна або доказів з метою запобігання знищення, зміни або переміщення майна і доказів.

У практику поліцейського і судового співробітництва ЄС також впроваджено Європейський ордер на надання доказів на виконання Рамкового рішення Ради ЄС 2008/978/JHA від 2008 р. про Європейський ордер на надання доказів з метою отримання предметів, документів та інформації для використання в кримінальному переслідуванні.

Слід відмітити, що досвід організації та діяльності Європолу і Євроюсту досить широко досліджується вітчизняною і зарубіжною правовою наукою. При цьому дослідниками їх діяльність та можливості оцінюються неоднозначно.

На нашу думку, формування міжнародних правоохоронних організацій регіонального рівня, нині стає тенденцією, оскільки поглиблення різних напрямів регіонального співробітництва об'єктивно потребує створення подібних організацій в інших регіонах світу. І практика міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю вже підтверджує обґрунтованість цього висновку.

Так, 14 листопада 2007 року представники 18 держав Латинської Америки і Карибського басейну заснували Американське поліцейське співтовариство

(Америпол) (Comunidad de Policias de America «Ameripol») – регіональну міжнародну організацію зі співробітництва між правоохоронними органами.

Відповідно до Статуту Америпол заснований для вирішення наступних завдань: координації науково-технічного аспектів поліцейського і судового співробітництва держав-членів; забезпечення тісної координації і всебічного поліцейського і судового співробітництва при розслідуванні злочинів та здійсненні кримінального переслідування осіб, які їх вчинили; інформаційного забезпечення потреб держав-членів у боротьбі зі злочинністю; проведення скоординованої політики попередження злочинності, підготовки та перепідготовки кадрів компетентних органів держав-членів.

Звертає на себе увагу те, що статутні завдання Америполу стосуються не лише інформаційного забезпечення міжнародного регіонального співробітництва у боротьбі зі злочинністю, а й спрямовані в перспективі на створення механізмів для спільної оперативної-розшукової діяльності та розслідування злочинів у регіоні. По-суті, Америпол з урахуванням регіональної специфіки сприйняв і відтворив схему правового регулювання та організацію Європолу. І, по всій видимості, розраховує на використання позитивного досвіду останнього у своїй діяльності. По крайній мірі, заявка про це була зроблена ще в момент створення Америпола. Його Статут в числі інших засновників підписаний Директором Європолу.

У підсумку можна зазначити, що глобальний і регіональний рівень створення та діяльності міжнародних правоохоронних організацій покликані доповнювати один одного. Подібно до того, як зусилля багатьох регіональних міжнародних організацій та інтеграційних утворень не протиставляються діяльності міжнародного співтовариства під егідою ООН, а є взаємодоповнюючими.

Регіональний рівень співпраці часто відрізняє більш скоординований і поглиблений характер. Аналогічний характер набуває нині і співпраця різнорівневих міжнародних правоохоронних організацій: глобальної (Інтерпол) і регіональних (Європол, Євроюст і Америпол).

Останнім часом, серед науковців певного розвитку набула ідея про створення регіональної правоохоронної організації в рамках СНД. Аргументується це тим, що понад 20 років свого існування Співдружність накопичила позитивний досвід координаційної діяльності у сфері забезпечення безпеки і боротьби зі злочинністю. Здійснюють таку координацію Рада керівників органів безпеки і спеціальних служб, Рада міністрів внутрішніх справ, Координаційна рада генеральних прокурорів, Координаційна рада керівників органів податкових (фінансових) розслідувань та інші органи галузевого співробітництва СНД. Проте абсолютно зрозуміло, що лише координація та прийняття на її основі планів і програм, заходи яких переважно

спрямовані на гармонізацію законодавства, узгодження внутрішньодержавних процедур та інформаційну підтримку правоохоронної діяльності, не можуть повною мірою задовольнити потреби міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю.

В рамках СНД в інтересах внутрішньодержавної правоохоронної діяльності здійснюється переважно інформаційна підтримка та координація. Між тим є необхідність від координації і пов'язаного з нею інформаційного забезпечення перейти до спільного припинення і розкриття злочинів, у тому числі і шляхом проведення в необхідних випадках спільної оперативно-розшукової діяльності, до спільних розслідувань на досудових стадіях кримінального судочинства, спільного постпенітенціарного впливу і т.д. Досягнення такого рівня інтеграції міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю без спеціально створеної для цього регіональної міжнародної організації зі співробітництва між правоохоронними органами, покликаної реалізувати інтереси всіх без винятку держав-членів, навряд чи можливо.

На наш погляд, створення регіональної правоохоронної організації в рамках СНД на сьогодні навряд чи є можливим. Передусім, слід пам'ятати, що створення таких організацій є доцільним лише за умов суттєвої політико-правової та економічної інтеграції між державами-членами, чого СНД явно бракує. Більше того, протягом останнього десятиріччя простежується зворотній процес, який особливо яскраво помітний у відносинах між Росією та Україною, Грузією й Молдовою. Для України ж, з урахуванням її євроінтеграційних прагнень, на порядку денному стоїть питання про узгодження діяльності власних органів внутрішніх справ з Європолом та посилення співпраці з поліцейськими органами держав-членів ЄС.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН XIX – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.

Гавриленко Олександр Анатолійович
професор кафедри міжнародного права
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор
e-mail: olesg@mail.ru

Ключові слова: міжнародне право, міжнародні відносини, міжнародний договір, пентархія, Ліга Націй.

Протягом останніх двох років, у світлі нових викликів, що постали перед Україною, європейськими державами та світовим співтовариством загалом, знову все більше починає посилюватися розуміння надзвичайної важливості наявності дійсно авторитетних та дієвих міжнародних організацій, що сприяли б підтриманню миру та безпеки у відносинах між державами. Підґрунтя для їх утворення почало закладатися ще з часів античності та середньовіччя, що переконливо доведено у працях вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері міжнародного права другої половини XIX – початку XXI ст. – Д.Дж. Бедермана [1], О.В. Буткевич [2], В.П. Даневського [3], А. І. Дмитрієва, О. В. Задорожного [4], Ф. Ф. Мартенса [5], М.О. Таубе [6] та ін.

Власне ідея правової організації людства не є продуктом розвитку правової думки Нового чи, тим паче, Новітнього часу. Навпаки, вона є майже такою ж давньою, як і міжнародне право [7]. І вже у Стародавню добу ці уявлення набувають практичного втілення. Мабуть найперші прообрази міжнародних організацій бачимо ще в Стародавній Греції та усій давньоеллініській ойкумені. Це були так звані амфіктіонії – релігійні спілки, а також симмахії та епімахії – союзи полісів військово-політичного характеру, що утворювалися як для оборони, так і для нападу. До речі, до складу деяких таких союзів входили й деякі з полісів, що розташовувалися на території сучасної України (наприклад, Ольвія протягом певного часу була членом Афіньського морського союзу) [8, с. 191, 219]. Відомо й про існування у добу середньовіччя Ганзейського союзу (від нім. Hanse – «товариство»), що виник внаслідок договору Любеку з Гамбургом у 1241 р. та протягом XIII – XVII ст. забезпечував мирне торговельне співробітництво міст Північної Європи, а дещо пізніше, вже у добу Нової історії – Германського митного союзу (Deutscher Zollverein, 1834-1866 pp.). З певними пересторогами, їх можна розглядати у якості попередників сучасних міжнародних економічних та митних організацій. В. П. Даневський звертав увагу на те, що вони «складали одну вищу... спільність», яка утворювалася з